

Geliş Tarihi:

23.10.2024

Kabul Tarihi:

03.03.2025

Yayımlanma Tarihi:

28.03.2025

Kaynakça Gösterimi: Kuralay, İ. & Kamalova, Z. (2025). Türk Dünyası öğrencilerinin etkileşimi ve kaynaşması: “Avrasya’da Kültür ve Siyaset” adlı “Ortak Sınıf” projesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi İnovasyon ve Girişimcilik Özel Sayısı*, 24(Özel Sayı), 245-267. doi: 10.46928/iticusbe.1572613

TÜRK DÜNYASI ÖĞRENCİLERİNİN ETKİLEŞİMİ VE KAYNAŞMASI: “AVRASYA’DA KÜLTÜR VE SİYASET” ADLI “ORTAK SINIF” PROJESİ

Araştırma

İsrafil Kuralay

İstanbul Ticaret Üniversitesi

kuralayis@gmail.com

Zebiniso Kamalova

Sorumlu Yazar

İstanbul Ticaret Üniversitesi

zkamalova@ticaret.edu.tr

Dr. İsrafil Kuralay, yazar, yönetmen ve yapımcıdır. İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığıdır. Aynı zamanda Türkiye Basın Yayın Derneği Yüksek İstişare Kurulu Başkanlığına yürütmektedir. Medya ve İletişim alanında araştırmalar yapmaktadır.

Dr. Zebiniso Kamalova, İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyesidir. 19.yüzyıl Türkistan tarihi, Sovyet sonrası Orta Asya’da entegrasyon süreçlerinin karşılaştırmalı incelenmesi ve Orta Asya ülkelerinin Rusya, Çin ve Türkiye ilişkileri üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Türk Dünyası Öğrencilerinin Etkileşimi ve Kaynaşması: “Avrasya’da Kültür ve Siyaset” Adlı “Ortak Sınıf” Projesi

İsrafil Kuralay
kuralayis@gmail.com
Zebiniso Kamalova
zkamalova@ticaret.edu.tr

Özet

Yeni iletişim teknolojileri ve internet yakın zamana kadar eğitimde hayal edilemeyen ve imkânsız olan uygulamaları mümkün kılmaktadır. Bu çalışmada internet ve yeni iletişim teknolojileri alanında elde edilen teknolojik gelişmelerin eğitime, benzer ve ortak kültürlerin kaynaşmasına olan etkisi ele alınmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmada İstanbul Ticaret Üniversitesi’nin Buhara Devlet Üniversitesi ile yürüttüğü gerçek zamanlı, etkileşimli ve video konferans sistemine dayanan “Avrasya’da Kültür ve Siyaset” adlı “Ortak Sınıf” proje dersi esas alınmıştır. Çalışma kapsamında dersi alan öğrencilerin paylaştıkları izlenimler ve yorumlar değerlendirilerek söz konusu projenin etkisi araştırılmıştır. Yapılan uygulamanın Türkiye’den ve Özbekistan’dan derse katılan öğrenciler arasında nasıl bir öğrenmeye, etkileşime ve kaynaşmaya yol açtığı incelenmiştir. Çalışmada, 14 hafta devam eden derslerde öğrencilerin karşılıklı iletişim kurmaları, ortak konular üzerinden bölge hakkında bilgi ve birikim kazanımları, birbirleriyle fikir alışverişi yapmaları, kültürel paylaşım imkânını elde etmeleri süreci ve sonuçları ele alınmıştır. Ayrıca proje dersinin ortak kültür ve medeniyete sahip iki ülkenin öğrencilerinin kaynaşmasına nasıl tesir ettiği üzerinde değerlendirilmeler yapılmıştır. Projenin temel beklentileri arasında yer alan dil engelinin ortadan kaldırılarak öğrencilerin birbirlerine karşı ön yargılarının ve belirsizliklerin giderilmesi sonucuna dikkat çekilmiştir. Bu çalışmanın bundan böyle eğitim modelleri konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutabileceği umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İletişim teknolojileri, inovasyon, ortak sınıf, etkileşim ve kaynaşma, Türk Dünyası.

JEL Kodu: I21

Interaction and Collaboration of Students of the Turkic World: The “Joint Class” Project Course Entitled “Culture and Politics in Eurasia”

Abstract

New communication technologies and the internet are making possible applications that were unimaginable and impossible in education until recently. This study examines the impact of technological developments in the field of the internet and new communication technologies on education and the integration of similar and common cultures. In this context, the research conducted is based on the “Joint Class” project called “Culture and Politics in Eurasia”, which is based on a real-time, interactive, and video conference system carried out by Istanbul Ticaret University together with Bukhara State University. Within the scope of the study the project's impact was investigated by evaluating the impressions and comments shared by the students taking the course. It was emphasized how the application led to learning, interaction, and integration between students attending the course from Türkiye and Uzbekistan. In the 14-week courses, the process and results of students' mutual communication, regional knowledge and experience acquisition on common topics, exchange of ideas, and cultural discovery opportunities were discussed. In addition, evaluations were made on how the project course affected the integration of students from two countries with a common culture and civilization. Attention was drawn to the elimination of the language barrier, which was among the basic expectations of the project, and the elimination of prejudices and uncertainties among students against each other. It is hoped that this study will shed light on future studies on educational models.

Keywords: Communication technologies, innovation, joint class, interaction and collaboration, Turkic World.

JEL Code: I21

Giriş

Bu çalışmada inovasyon, yeni iletişim teknolojileri ve eğitim konuları ele alınmakta ve yeni bilgi teknolojilerinin sunduğu yeni fırsatlar bağlamında eğitimde bir inovasyon modeli olarak tasarlanan “Ortak Sınıf” uygulaması üzerinde durulmaktadır. “Ortak Sınıf” projesi İstanbul Ticaret Üniversitesi ile Buhara Devlet Üniversitesi arasında ortaklaşa, eş zamanlı ve etkileşimli olarak gerçekleştirilen yeni bir ders işleme yöntemidir. Bu yöntemle iki ayrı üniversitenin sınıflarına giren öğrenciler ekranda bir araya getirilerek ortaklaşa ders işlemeleri, etkileşimde bulunmaları mümkün kılınmaktadır. Böylece uzakta olmanın yol açtığı olumsuzluk giderilmekte, aynı kültür ve medeniyete sahip ülkelerin gençleri dillerindeki nüansları öğrenerek birbirlerini anlamakta, birbirleriyle yakından tanışarak kaynaşmakta ve hemhâl olmaktadır.

Eğitimde etkileşim adına uygulanan “Ortak Sınıf” projesi, modern eğitimde bir ilk olarak nitelendirilebilir; ancak bu projenin köklü bir geçmişin üzerinde yapılan bir faaliyet olduğunun altını çizmek mümkündür. Buhara ve İstanbul, insanlık tarihi açısından geçmişten bugüne dek birer bilim ve kültür merkezi olmuştur. Anadolu coğrafyasının kültürel ve bilimsel gelişiminde Türkistan, besleyici bir kaynak niteliğinde değerlendirilir. Türkistan dediğimizde daha çok Türk halklarının yaşadığı, Türklerin dünyaya yayıldığı yurt, Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlayıp köprü vazifesi gören, yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından oldukça zengin olan topraklardır. Günümüz literatüründe Orta Asya olarak anılır. Türkistan; batıda Ural Nehri ve Hazar Denizi’ni, doğuda Altay Dağı ve bugünkü Çin’in siyasi sınırları içerisinde yer alan Sincan’ı yahut Doğu Türkistan’ı, güneyde İran ve Afganistan’ı ve kuzeyde Tobol ve Tomsk vilayetleri (Sibirya) arasındaki bölgeyi kapsayan yüz ölçümü 5.827.818 km² olan geniş bir huduttur (Kamalova, 2022, s. 30).

Türkistan kültürünün Anadolu ile ilk teması, Türklerin bu coğrafyayı fethetmeleriyle başlamıştır. Türkiye ve Türkistan arasındaki güzergâh; siyasi amaçlardan daha ziyade göç, bilim, irfan ve sanat açısından etkileşime hizmet etmiştir. İmam Buhari, İmam Tirmizî ve Hekim et-Tirmizî hadis ve kelim ilminin gelişimine hizmet etmiş ise de Buhara’da doğmuş Bahaüddin Nakşibendî Anadolu irfanının öncülerinden olmuştur. Selçuklu döneminden itibaren Anadolu topraklarında Türkistan’dan pek çok mutasavvıfın faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir (Şişen, 2004, s. 158). Semerkantlı İmam Maturidî Anadolu Müslüman toplumunun itikatta mezhep önderidir (Özen,

2003, s.151). Farabî, İbn Sina gibi bilginler Türk-İslam düşüncesinin temelini kuranlardandır. Ayrıca Birunî, Harezmi, Ferganî gibi bilginlerin bu topraklarda pozitif bilimlerin gelişiminde önemi çok olmuştur. Anadolu'nun fethinden sonra devam eden göç dalgaları; bir taraftan Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında hayati rol oynarken diğer taraftan da özellikle XII. yüzyıldan itibaren, Orta Asya'daki ilmî ve kültürel birikimin yeni vatana taşınmasına yardımcı olmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yükseliş dönemi sultanı Alâeddin Keykubat; yüksek kültürü ve bilgisi ile ilim erbabına karşı son derece ilgi duymuştur. Moğol istilasından kaçan çok sayıda Türkistanlı âlim, edip, şair, mutasavvıf ve sanatkâr; onun himayesinde Anadolu'ya gelmiştir (Şeşen, 2004, s. 243).

Osmanlı ulemasından Türkistan'a tahsil ve ihtisas için ilk gidenler arasında Orhan Gazi, Murad Hüdavendigâr ve Yıldırım Bayezid dönemlerini de idrak eden Alâeddin Ali Esved'i söyleyebiliriz. Molla Fenârî onun öğrencilerindendir. Ünlü astronom ve matematikçi Kadızâde Rumi (1364-1436) de Mirza Uluğ Bey sarayında faaliyet göstermiştir. İlk Uluğ Bey tarafından yaptırılan medresenin baş müderrisliğine daha sonra da Semerkant Rasathanesinin başına getirilmiş, Uluğ Bey Zîci'nin hazırlanmasına katkıda bulunmuştur (Çiftçiöğlü, 2008, s. 163).

İstanbul'un fethiyle Osmanlı Devleti'nde gelişim hızlanmış, bunda Türkistanlı bilginlerin katkısı ve etkisi önem arz etmiştir. Timurlu hükümdarı ve bilim insanı Mirza Uluğbey'in (1394-1449) talebesi Ali Kuşçu'nun Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'a davet edilmesi matematik ve astronomi alanında ilerlemelere neden olmuştur. Ali Kuşçu, Ayasofya Medresesi'nde ders vermiş; onun *er-Risâletü'l-Fethiyye* eseri, Kadızâde'nin *Şerhü'l-Mülâhhas fi'l-Hey'e*'sinden sonra, Osmanlı medreselerinde en çok okutulan ikinci teorik astronomi eseri olarak kabul görmüştür (Çiftçiöğlü, 2008, s. 145).

Türkistan ile Anadolu arasındaki ilmî ve kültürel ilişkiler, bugüne kadar devam etmiştir. Ancak bu ilişkilerin seyri, bilhassa XVI. yüzyıldan sonra eskiye göre çok daha yavaşlamış ve siyasi gelişmelerden dolayı zamanla kopmuştur. Türkistan bağımsız olduktan sonra bu tarihî ilim ve kültür köprüsünün yeniden faal bir şekilde hizmet vermesi için adımlar atılmıştır.

Çalışmamızın konusu olan “Ortak Sınıf” projesi, bölgeler arası bağları güçlendirmeyi ve bilim ve kültür alanlarında ilişkileri kuvvetlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu uygulama, ilgili üniversiteler arasında etkileşimi ve kaynaşmayı pekiştirebilecek bir deneyim olarak değerlendirilebilir. Proje “Özbekistan ve Türkiye’deki gençler arasında algılanan ve uygulanan entegrasyon ve kaynaşmada eğitim sürecinin etkisi nedir?” ana araştırma sorusuna dayanmaktadır. Projenin temel beklentisi; iki ülkenin öğrencilerinin ders sürecinde dilleri arasındaki farklılıkları öğrenerek rahatlıkla iletişim kurabilmeleri, birbirleriyle kaynaşabilmeleri, arkadaş ve dost olabilmeleri yönündedir. Bu nedenle araştırma sürecinde özellikle şu sorulara cevap aranmaktadır:

1. Dersi her iki taraftan kaç öğrenci almaktadır?
2. Öğrenciler derste hangi konuları ve başlıkları ele alıp tartışmaktadır?
3. İlk derslerde öğrencilerin tutum ve davranışları ile birbirlerine bakış açıları nasıldı ve zaman içinde bu bağlamda nasıl bir değişim gözlemlendi?
4. Öğrencilerin birbirleri hakkındaki ön yargıları ve kanaatleri ne idi ve süreç içerisinde nasıl bir değişim yaşandı?
5. Öğrenciler dil konusunda nasıl bir ilerleme katetti?
6. Öğrencilerin en çok ilgi gösterdiği ve tartıştığı konular nelerdir?
7. Öğrencilerin birbirlerine en çok sorduğu ve merak ettiği sorular nelerdir?
8. Öğrenciler birbirleri önündeki iletişim engellerini aşabildiler mi, bu ne kadar sürdü?
9. Öğrenciler ders dışında farklı yöntemlerle birbirleriyle iletişim kurdular mı?
10. Öğrenciler birbirlerini kendi ülkelerine davet ettiler mi? Birbirlerini ziyaret etmeyi düşünüyorlar mı?
11. Dersin hocalarının derse dair ve uygulanan eğitim yöntemine dair görüşleri nelerdir?

Bu soruların cevaplarının araştırıldığı bu çalışmada bir değerlendirme formu uygulanarak öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Çalışmanın özellikle uzaktan eğitim yöntemleri konusunda ve farklı ülke öğrencilerinin kaynaşmalarına ve etkileşimlerine yönelik yapılacak çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

İnovasyon Kavramı ve Kurumlar İçin İnovasyonun Önemi

“Ortak Sınıf” projesi, eğitim modelinde bir yenilik niteliğindedir. Bu nedenle konunun daha iyi anlaşılabilmesi için inovasyon kavramının ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir. İnovasyon kavramı, “farklı, yeni fikirler geliştirme ve yenilik yapma” anlamına gelmektedir. Bu fikirler, daha önce çözülememiş sorunları çözmek veya daha önce karşılanamayan ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla geliştirilmektedir. Örneğin, telefonun ilk bulunuşu icat iken kablosuz telefon geliştirme inovasyon olup yeni fikirlerin ticari bir yarara dönüştürülmesi sürecidir. Başka bir ifadeyle inovasyon verimlilikle yeni bir boyut oluşturan gelişmedir.

Profesyonel bir kurumda inovasyon yatay veya dikey olarak yapılabilir. Dikey inovasyon AR-GE bölümlerinin yaptıkları yeniliklerken yatay inovasyon ise AR-GE şubesi olmayan küçük ölçekli kurumların var olan bilgilerini başka bilgilerle birleştirerek, ondan başka bir alıntı şeklinde, yaptıkları yeniliklerdir. Örneğin, Macar bir mühendisin tarlada gezinirken çorabına yapışan dikenli otlardan esinlenerek cırt fermuarını ortaya çıkarması ya da kalıcı otomotiv boyasından esinlenerek kalıcı makyaj ürünlerinin üretilmesi gibi.

İnovasyon; radikal inovasyon, organizasyonel inovasyon, iş modeli inovasyonu, süreç inovasyonu, ürün inovasyonu, pazarlama inovasyonu ya da algı inovasyonu şeklinde olabilir (Çiftçi & Gündüz, 2016, s. 97-98). Eğer bir inovasyon ilk kez yapılıyorsa ve öncesinde bir benzeri yoksa bu radikal bir inovasyondur. Örneğin internet, jet motoru yapmak gibi. Kimi zaman şirketler maliyeti düşürmek ve verimliliği artırmak için iş yapma yöntemlerini geliştirmektedir. Sözelimi idari ve mali verimliliği artırmak için çalışanlara eğitim aldırarak gibi. Bu tür yenilik organizasyonel inovasyon olarak adlandırılmaktadır. İş modeli inovasyonu rakiplerden farklılaşmak için yapılmaktadır. Örneğin kargonun ilgilinin eline teslim edilmesi gibi. Süreç inovasyonu erken rezervasyon ve erken check-in şeklinde; ürün inovasyonu var olan ürünün özelliğini yenilemek suretiyle; pazarlama inovasyonu farklı ambalaj, tasarım, koku geliştirme şeklinde veya müşteri ilişkilerinde yenilik yapılması şeklinde; algı inovasyonu ise metrobüste olduğu gibi metro ile otobüsün birleştirilmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Kuşkusuz, kişi ya da kurumların inovasyon yapabilmesi o kadar da kolay değildir. Çünkü kurumların yatırım yapması, risk alması, inovasyon yeteneğine sahip olması, çalışanların kıymetini bilmesi, iş birliğine ve ekip çalışmasına açık olması, sorgulayıcı olması, başarısızlığı hoş görmesi ve ilgili her kesimle iletişim kurarak bilgi edinmesi gerekmektedir. İnovasyon, âdeta bir yatırıma üç artı kazandırabilme eylemidir. Bu nedenle büyük kurumlar sürekli inovasyon yapan kurumlarda iki ila beş kişiden oluşan inovasyon kurulları bulundurur. Bu kurul sürekli SWOT (İng: *Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*/Tr: Güçlü yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar, Tehditler- bir projede kurumun, sürecin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek, fırsat ve tehditlerin tespiti için kullanılan yöntem) analizleri yaparak kurumun güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatları ve tehditleri analiz eder. Ayrıca erken uyarı sisteminden yararlanırlar. Örneğin müşterilerin görüşlerini alma gibi. Öte yandan kurumlar inovasyon yapabilmek için yeni fikir arama toplantıları ve inovasyon atölyesi yapmaktadır. Bu toplantılara kurum yöneticileri ve bütün seviyelerdeki çalışanlar katılırlar. Periyodik toplantılar yaparak karar verme makamında olmaları hâlinde atacakları adımları öğrenirler. Böylece bütün kademelerdeki tecrübelerin ışığında kararların şekillendirilmesine çaba harcanır.

Kurumların inovasyon yapabilmesi için mutlaka inovatif kültür oluşturması gerekir. Bu amaçla farklı düşünen kişilere yol açılması, tecrübe aktarım toplantılarının düzenlenebilmesi, kurum içinde herkesin fikrinin alınması, müşteriye kulak verilmesi ve beyin fırtınası toplantılarının yapılması önem kazanmaktadır. Bir kurumun inovasyon yapabilmesi için kurumun bilgisi ve hafızası, kurumda çalışanların deneyimleri, bilgi düzeyleri, daha önce çalıştıkları kurumlardaki tecrübeleri ve kurumun yaşadıkları ile tarihi birikimi önem arz etmektedir. Kurumların iç ve dış bilgi kaynakları vardır. Dış bilgi kaynakları; müşteri şikâyetleri, rakip çalışmaları, müşteri ile yakın temas, dünyayı tanımaya çalışmak ve üniversitelerdir. İç bilgi kaynakları ise çalışanlar ve firma ortaklarıdır.

Günümüzde kurumlar için en büyük tehlike unsurlarından biri aynılaşma yanı birbirine benzemedir. Bu nedenle imkânlarını en iyi şekilde değerlendirerek farklılaşmanın ve rakiplerinin önüne geçmenin yolunu aramalıdır. Özetle kurumların inovasyon yapabilmeleri için sağlıklı bir yöneten-yönetilen ilişkisi, açık iletişim, açık yönetim, iş

birliği ve motivasyon, fikirlere açık olma, eleştiriye açık olma, statükodan uzak durma, yenilikçi düşünceleri teşvik etme olmazsa olmazdır.

Teknolojik gelişmelerin sunduğu fırsatları benimsemeyen üniversiteler küreselleşme yarışında geride kalacaktır. Rekabetçi ortamın öğrencilerin bilgi alacakları kurumlardan daha fazlasını talep etmesi nedeniyle, yükseköğretim nüfusunun artan çeşitliliğinin üniversitelerin sunduğu olanaklarla karşılanması gerekmektedir (O’Neill, Singh, & O’Donoghue, 2004, s. 315). Uzaktan eğitim sistemi; iyi bir teknolojik altyapı sayesinde öğrenme ortamlarına esneklik kazandırmakta, ulusal sınırları aşmakta, gelişmekte olan ülkelere inovatif eğitim olanakları ve çok yönlü avantaj sunmaktadır. Çağdaş iletişim teknolojilerinin yükseköğretime entegre edilmesi bugünün vazgeçilmez seçeneğidir ve öyle olmalıdır.

Çalışmamızın konusu olan “Ortak Sınıf” projesi, uzaktan eğitim yöntemini teknolojinin son imkânlarını zorlayarak âdeta yüz yüze eğitime uyarlama uygulamasıdır. Bu nedenle de inovatif bir yöntemdir. Çünkü aynı ekranda farklı iki üniversitenin öğrencilerinin gerçek zamanlı olarak bir araya getirilmeleri, yüz yüze iletişimde bulunmaları ve etkileşimi deneyimlemeleri bu sayede mümkün kılınmaktadır.

Türkiye’de Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim Türkiye’de ilk kez Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında J. Dewey’in hazırladığı öğretmen eğitim raporu ile gündeme gelmiş ve 1927 yılında kavram olarak eğitim literatürüne girmiştir (Sarıtaş, 2009, s. 151). Ancak 1950’li yılların ortalarına kadar bu alanda önemli sayılabilecek bir adım atılmamıştır. Türkiye’de, 1956 yılı eğitimde dönüşümlerin yaşanacağıının ilk ciddi sinyallerinin verildiği tarih olmuş; bu tarihte Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü, bankalarda çalışanlar için mektupla öğrenim uygulamasını başlatmıştır (Kaya, 2002, s. 31). 1959 yılında ise Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde mektupla öğretim merkezi kurulmuştur. 1966 yılında mektupla öğretim merkezinin genel müdürlük (Mektupla Öğrenim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü) düzeyine getirilmesiyle mektupla öğrenim, okula devam edemeyen çocuklar ile mesleki ve teknik okulları dışarıdan bitirmek isteyen yetişkinler için önemli bir fırsat olmuştur. Mektupla eğitimin ardından teknoloji geliştikçe farklı modeller geliştirilmiştir. Nitekim

daha sonra radyo, teyp kasetleri, televizyon ve ardından internet aracılığıyla uzaktan eğitim modelleri geliştirilmiştir.

Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) 1981 yılına kadar açık öğretim ve örgün öğretim programları ile uzaktan eğitim çalışmalarını sürdürmüştür. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretim düzeyindeki uzaktan eğitim görevi üniversitelerin inisiyatifine bırakılmış, bir yıl sonra çıkan kanun hükmünde kararname ile bu görev Anadolu Üniversitesine bırakılmıştır (Sarıtaş, 2009, s.151).

Türkiye uzaktan eğitim tecrübesini özellikle televizyonda açık öğretim dersleri ile kazanmıştır. Bu dersler öğreticilerin masa başında dersini anlatmasından ibaretti. Millî Eğitim Bakanlığı bu tür eğitimleri artırmak ve geliştirmek için Ankara Gazi'de televizyon dairesi kurmuştur. Böylece Bakanlık hem aile içi eğitimde olan hem de okula gidemeyen ilk ve orta dereceli okul öğrencilerini eğitmeye çalışmıştır. Diğer taraftan Tarım Bakanlığı da çiftçileri eğitebilmek amacıyla yayın dairesi ve bu daire içerisinde stüdyolar kurmuştur. 1982 yılından sonra ise Anadolu Üniversitesi televizyonu eğitimde aktif olarak kullanmaya başlamış, özellikle iktisat ve iş idaresi programındaki dersler televizyon aracılığı ile öğrencilerin takibine sunulmuştur.

İnternetin devreye girmesinden önceki yöntemler tek yönlü ve asenkron yöntemlerdi. Ancak bilgisayarın ve ardından internetin 1990 yılı sonrasında devreye girmesiyle birlikte senkronik etkileşimli iletişim yöntemi eğitimde de kullanılmaya başlamıştır. İnternet teknolojisi ile beraber uydu ve telekomünikasyon alanındaki yenilikler bu süreci daha da hızlandırmıştır. Ayrıca kamera, projektör ve mikrofon gibi yayımcılıkta kullanılan teknolojilerin hacimlerinin küçülmesi ve niteliklerinin artması, iletişimi ve yayımcılığı daha da kolaylaştırmıştır (Aydın & Koç, 2023, s. 202). Eğitimciler ise bu teknolojileri kullanarak uzaktan eğitim imkânları üzerinde kafa yormaya başlamış ve internet üzerinden başta e-posta gönderme, sonra konuşma, ardından ise sesli ve görüntülü olarak derse katılma gibi seçenekler geliştirmişlerdir. Öğrencilerin dersin hocasını ve birbirlerini görmediği, sadece yazışmaya veya konuşmaya dayalı olan sistemlerin eğitim iletişimi ve etkileşim bakımından ciddi sınırlılıkları vardı. Bu nedenle bu engellerin aşılması için interaktif, gerçek zamanlı ve tarafların birbirini görebildiği konseptlerin geliştirilmesi gerekiyordu.

Türkiye’de internet ve video konferans tekniği kullanılarak gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının öncülerinden biri *Global Class* projesi olmuştur. Yeditepe Üniversitesinde 2004 yılından yakın zamana kadar aralıksız yaklaşık yirmi yıl yürütülen projede Türkiye’deki öğrenciler ile Nebraska Lincoln Üniversitesindeki öğrenciler ortaklaşa “kültürler arası iletişim” dersi almıştır. Prof. Dr. Aysel Usluata ile Dr. Charles A. Braithwaite’in birlikte yürüttüğü projede öğrenciler birbirlerinin kültürlerine ilişkin sunumlar yaparak tartışmaktadırlar (Devran, 2010, s. 89). Bu dersin öğrenciler açısından ortaya koyacağı sonuçlar bundan böyle geliştirilecek modeller için oldukça önemlidir. Devran, konuya dair kaleme aldığı makalesinde şu tespitlerde bulunmaktadır:

... Global Class’taki öğrenciler dönem boyunca diğer öğrencilerle fikir alışverişinde bulunma fırsatı buldular ve keşsettikleri gerçekliğin kafalarındaki resimlere uymadığını gözlemlediler. Yeditepe Üniversitesi öğrencileri, dil sınırlamaları nedeniyle Amerikalı öğrencilerle aynı platformda iletişim kurmayı başarabilecekler mi endişesi taşıyordu. Ancak Global Class projesi onları uluslararası platformda kendilerini ifade etmeye teşvik etti ve öz güvenlerini artırdı. ... Türk öğrencileri bu dersi alırken, Türk toplumu hakkında olumlu bir imaj oluşturmalarına ve olumsuz stereotipleri silmelerine yardımcı olması için Amerika’daki ortaklarına kültürlerini anlatma ve ilk elden bilgi verme misyonuna sahip olmaları gerektiğini düşündüler. Bu nedenle sunumlarının konuları arasında Türk kahvesi, düğün törenleri, gelenekler, tarih ve kültürel değerler yer alıyordu. Ayrıca Amerikalı öğrencilerin belirli konular ve kendileri için çok önemli olan Mustafa Kemal Atatürk, Fatih Sultan Mehmet vb. siyasi şahsiyetler hakkında önceden bilgi sahibi olmadıklarını görünce hayrete düştüler. Öğrencilerin bir kısmı diğer öğrencilerle posta yoluyla görüşlerini ve bakış açılarını paylaşmaya devam ediyor ve kurs bittikten sonra onları kendi ülkelerine davet ediyor. (Devran, 2020, s. 95-96)

Devran, derse katılan Amerikalı öğrencilerin dersin hocası Prof. Dr. Aysel Usluata’ya gönderdiği mesajlardan örnekler aktararak öğrencilerin etkileşimleri sonucunda elde ettikleri izlenimlerine yer vermiştir. Bir öğrenci “Genel olarak Türk öğrencilerinin yabancılara karşı oldukça hoşgörülü olduklarını öğrendim” demiş, diğer bir öğrenci ise “Türkiye’nin kültür ve tarih açısından ne kadar zengin olduğunu öğrendim” şeklinde fikrini beyan etmiştir. Başka bir görüşte “Özellikle Türkiye ve Türk halkı hakkında [konuşursak], [Türklerin] şehirlerine karşı çok güçlü bir sevgiye sahip olduklarını ve

ne kadar güzel şehirleri olduklarını öğrendim!” fikri yer almışsa, farklı bir öğrenciden gelen mesajda “‘Nazar’ konusunu duymak hoşuma gitti. Batıl inançlarla ilgili sunumun ardından bir öğrenci “nazar”dan bahsetti. Bu gelenek hakkında daha fazla şey öğrenmeyi çok isterim” düşüncesi yer almıştır. “Kahvaltı kültürü bizimkinden çok farklı!” diyen olmuştur. Bir öğrenci kendi görüşünü şu şekilde aktarmıştır: “Türkiye hakkında öğrendiğim şey şu ki, başka bir kültürü tanımaya zaman ayırdığınızda çoğu zaman pek çok ortak noktanızın olduğunu görürsünüz. Türkiye’nin kültürü açısından çok benzersiz olduğunu öğrendim.” Öğrencilerin gönderdiği bir diğer mesajda: “Türk halkı uluslararası ortaklarına çok sıcak davranıyor” fikri yer almıştır. “Nüfusun çoğunluğu tarafından kutlanan dini bayramlarda okul yok”, şeklinde yazan öğrenci de olmuştur (Devran, 2010, s. 93-94).

Devran, bu uygulamada katılım sağlayan Türk öğrencilerinin derse dair kanaatlerine de yer vermiştir. Bir öğrenci: “Kültürler Arası İletişim kursuna katılmadan önce Amerikalıların soğuk ve kibirli olduğunu düşünüyordum ama çok cana yakın ve hoş insanlar olduklarını keşfettim” demiştir. Diğer bir düşüncede “Amerikalı öğrencilerin sosyal projelere daha fazla önem verdiklerini ve gönüllü faaliyetlerde rol aldıklarını gözlemledim”, fikrine yer verilmiştir. Bir öğrenci ise: “Amerikalı öğrencilerin eğitim yol haritalarını daha bilinçli ve kararlı seçtiklerini keşfettim; bir hobileri var, sanat ve spor faaliyetleriyle uğraşıyorlar”, diye izlenimlerini aktarmıştır. Diğer bir öğrenci yabancı öğrenciler hakkında davranışsal değerlendirmede bulunarak “Amerikalıların bize göre oldukça rahat ve öz güvenli olduklarını gördüm”, demiştir. “Ben Amerikalıların dünya olayları hakkında çok daha fazla bilgiye sahip olduklarına inanıyordum ama bu inançlarım ve gözlemlerim kanıtlanamadı”, diyen öğrenci de olmuştur. Kendi izlenimlerinden yola çıkarak bir diğer öğrenci: “Birbirimiz hakkında bildiklerimizin medyadan aldığımız bilgilere dayandığını, gerçeklerle medya mesajlarının örtüşmediğini gözlemledim”, şeklinde tespitlerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Türk öğrencilerince ifade edilen fikirler arasında “İdeolojik yaklaşım açısından ABD’ye yönelik olumsuz bakış açım hâlen devam ediyor. Ama ön yargılarımdan kurtulmaya ve tüm Amerikalıları aynı kefeyle koymamaya çalışıyorum.”, “ABD’de aile bağlarının zayıf ve insanların bencil olduğunu düşünüyordum ama kendi aralarında aile bağlarını güçlendirmeye çalıştıklarını gözlemledim”, “Amerikalı

öğrenciler sandığımdan daha disiplinliydim ve derslere daha fazla dikkat ediyordum” şeklinde düşünenler de olmuştur (Devran, 2010, s. 94-95).

Uzaktan Eğitim Modelleri, Yararları ve Sınırlılıklar

Günümüze kadar elde edilen tecrübeler neticesinde uzaktan eğitime dair değişik modeller geliştirilmiştir. Bu modelleri eş zamanlı (senkron) uzaktan eğitim hem de eş zamansız uzaktan eğitim şeklinde özetlemek mümkündür. Eş zamanlı uzaktan eğitimi etkileşimli (ders aynı anda öğrencilere iletilir ve öğrenciler aynı anda soru sorabilir) ve pasif (ders aynı anda öğrencilere iletilir ancak öğrenciler ders sırasında soru soramazlar) şeklinde tasnif edilebilir. Eş zamansız uzaktan eğitimi etkileşimli (önceden hazırlanmış ders notlarına öğrenciler dilediği zaman ve tekrarlı olarak ulaşırlar. Öğrenciler e-posta yoluyla soru gönderebilir) ve pasif (önceden hazırlanmış ders notlarına öğrenciler dilediği zaman ve tekrarlı olarak ulaşabilir, ancak öğrenciler soru soramazlar) şeklinde tanımlamak mümkündür (Kaya, 2002, s. 17-20).

Uzaktan eğitimin çeşitli avantajları vardır. Bu avantajları şu şekilde sıralamak mümkündür: fırsat eşitsizliğini azaltma, kitle eğitimini kolaylaştırma, eğitimde maliyeti düşürme, öğrenciyi sınıf ortamına zorlamama, bireysel öğrenmeyi sağlama, belli bir zamanda ve mekânda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırma, öğrenciyi zengin bir eğitim öğretim ortamı sunma ve yaşam boyu eğitim imkânı sağlama (Ülger, 2021, s. 400).

Bu ve benzeri avantajlara rağmen bu tarz eğitimin kuşkusuz bazı sınırlılıkları söz konusudur. Sözelimi; öğrencinin sosyalleşmesini engelleme, yardımsız ve kendi kendisine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince yardım sağlayamama, çalışan öğrencilerin dinlenme zamanını alma, uygulamaya dönük derslerden yeterince yararlanamama, beceri ve tutuma yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olamama, iletişim teknolojilerine bağımlı olma, öğrencinin anında yardım görememesi, yüz yüze etkileşim ortam ve imkânlarının olmaması gibi.

“Ortak Sınıf” Projesinin Ortaya Çıkışı, Yöntemi ve Önemi

“Ortak Sınıf” projesi İstanbul Ticaret Üniversitesinin uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda Türk Dünyası üniversiteleri ile gerçekleştirmeye başladığı uygulamalardan biridir. Proje, Buhara Devlet Üniversitesi ile yürütülen gerçek zamanlı, etkileşimli ve video konferans sistemine dayanan bir eğitim modelidir.

Öğrenciler aynı zaman diliminde sınıflarına girmekte, canlı olarak sunumlarını yapmakta ve sunumu dinleyen öğrenciler sorular sorarak konuyu tartışmaktadırlar. Ekranda iki sınıf görüntülü olarak bir araya getirildiği için bir anlamda öğrenciler tek mekânda buluşturuluyormuş izlenimi oluşmaktadır. Dolayısıyla uzaktan eğitim sistemi belirli ölçüde yüz yüze eğitim modeline yaklaştırılmakta, öğrencilerin birbirlerini daha yakından tanımalarına, etkileşimde bulunmalarına ve kaynaşmalarına imkân sağlanmaktadır.

“Avrasya’da Kültür ve Siyaset” adlı bu “Ortak Sınıf” projesinin hocaları İstanbul Ticaret Üniversitesinden Dr. Öğretim Üyesi Zebiniso Kamalova ve Buhara Devlet Üniversitesinden Doç. Dr. Zubaydullo Rasulov İzomoviç’tir. Her iki öğretim üyesinin görevi, derse liderlik ederek öğrencileri yönlendirmek ve gözlemlemektir. Dersi İstanbul Ticaret Üniversitesinden 23 ve Buhara Devlet Üniversitesinden 21 olmak üzere toplam 44 öğrenci almıştır. “Ortak Sınıf” proje dersinin dili Türkçedir. Buhara Devlet Üniversitesi’nden katılan öğrenciler, dil seviyeleri gözetilerek derse kaydolmuştur.

Akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümenin temel kolaylaştırıcısı olarak eğitimin ve özellikle yükseköğrenimin önemi vazgeçilmezdir (Brennan, J., vd., 2014, s. 35-36). Öğrenciler; “Ortak Sınıf” proje dersi kapsamında dönem boyunca, Avrasya jeokonsepti, tarihi akış üzerine geçmişten bugüne Avrasya, Avrasya’nın kalbi olan Türkistan, Avrasya’da Türkler, Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrasya’daki yeni Türk cumhuriyetlerinin “keşfi”, yeni ulusal kimlikler, Türkistan ve Anadolu arasındaki köprüler, Türkiye’nin bölgesel ve küresel önemi, Türkiye’nin jeopolitiği, Türkistan’ın merkezi Özbekistan ve Özbekistan’ın jeopolitiği, Türk-İslam tarihinde Buhara’nın yeri, İstanbul ve Buhara arasındaki bağlar, ülkeler arası kültürel bağlar ve dil, bölgesel tahliller, ülke tahlilleri, Türkiye ve Türk Dünyası bağlamında Avrasya’daki son gelişmeler, yükselen “Türk Dünyası” ve “Türk birlikteliği” söylemi ile bunların kurumsal ve siyasi yansımaları, bölgesel, ekonomik ve kültürel entegrasyon konularında bilgi aldılar, sunumlar hazırladılar, tartıştılar ve sorular yönelttiler. Böylece bölgesel gelişmeler ve değişimler konusunda ortak perspektif ve vizyon geliştirme imkanını buldular.

“Ortak Sınıf” proje dersinin son iki ders etkinliği İstanbul Ticaret Üniversitesinin ev sahipliğinde yüz yüze yapılmıştır. Son iki dersle öğrencilerin sanal ortamda kurdukları

iletişimi yüz yüze devam ettirme imkânı sağlanmıştır. Uzaktan eğitim modeli olarak organize edilen dersin son iki etkinliğinin bu şekilde yüz yüze yapılması, çevrim içi derslerde sınırlılık olarak nitelendirilen sosyalleşme sorununu ortadan kaldırmıştır. Ders saatleri dışında Özbekistanlı öğrenciler İstanbul'un tarihî ve kültürel mekânlarında bulunarak çevrim içi derslerde sordukları sorulara fiziksel olarak doğrudan tecrübe etmek suretiyle cevap bulmuşlardır. Türkiye'nin kültür başkenti İstanbul'un kalbi olan Sarayburnu tepeliğindeki kültürel ve tarihsel havayı Türk öğrencilerinin eşliğinde teneffüs etmişlerdir. Özbekistanlı öğrenciler Topkapı Sarayı, Sultanahmet Meydanı, Ayasofya-i Kebir Camii, Süleymaniye Külliyesi, Kapalıçarşı, Hz. Eyüp Ensarî Türbesi ve Camii, Fatih Sultan Mehmet Camii gibi kültür muhafızları olan yapıt ve mekânları ziyaret etmişlerdir. Ayrıca öğrenciler İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin desteği ve organizasyonu ile Osmanlı Devleti'nin önceki başkenti olan ve Anadolu irfanına beşiklik yapan Bursa'yı ve İstiklal Savaşı şehitler abidesinin bulunduğu Çanakkale'yi ziyaret etme fırsatı bulmuşlardır.

Dersin İlk Haftaları ve Gözlemlenen Sorunlar

Gerçek zamanlı "Ortak Sınıf" proje dersinin iki üniversite için de ilk deneyim olması nedeniyle dersliklerin teknik altyapıya sahip olmasına rağmen ilk haftalarda zaman bakımından dersi olumsuz etkileyen bazı teknik sorunlarla karşılaşmıştır. İki tarafın sınıf ortamında dersi yöneten iki öğretim üyesinin uzlaşarak ve iş birliği yaparak ders şekli hakkında metot geliştirmeleri tecrübe edilmiştir. İki üniversitenin öğretim programına uygun olarak ders başlığı çerçevesinde amaç ve yöntem geliştirilerek ders izlencesi oluşturulmuştur. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin daha eğlenceli ve verimli olması için özenli bir yol izlenmiştir.

İlk derslerde öğrencilerin tutum ve davranışlarında tek taraflı etkileşim şekli gözlemlenmiştir. İki taraftan katılan öğrenciler karşılıklı olarak alışmaya, karşı tarafın eğitim sistemindeki kültürel bakış açısını kavramaya ve tanımaya çalışmıştır. İlk üç ders boyunca öğrenciler arasındaki mesafe devam etmiş, dördüncü dersten itibaren etkileşim sağlanmaya başlamıştır. Özbekistanlı öğrencilerin neredeyse hepsi Türkiye Türkçesini iyi anlamış ve Türkçede kendilerini iyi ifade edebilmiştir. Dil konusu sorun olmamasına rağmen Özbekistanlı öğrenciler konulara ilişkin terminolojik yaklaşımları, usul ve yöntemleri anlamaya ve algılamaya gayret etmiştir. Dönem boyunca literatürde yer alan birçok bilimsel terim ve kavram üzerinden sorular yöneltilmiştir. Özbekistanlı

öğrencilerin konuştuıkları Türkçedeki fonetik değişiklikler, Türkiye’deki öğrencileri daha iyi anlamak için Özbekistanlı öğrencileri dikkatle dinlemeye zorlamıştır. Türkiye’deki öğrencilerin hızlı konuştuıkları gerekçesiyle Özbekistanlı öğrenciler daha yavaş konuşmaları doğrultusunda taleplerde bulunmuştur.

İstanbul Ticaret Üniversitesi öğrencileri, başta ortak sınıf derslerine mevcut LMS (*Learning Management System* - Öğrenme Yönetim Sistemi) üzerinden bireysel olarak katılmanın daha pratik ve yararlı olacağını öngörmüşlerdir. İlk deneyim olması nedeniyle oluşan bazı teknik aksaklıklardan dolayı dersin verimli olamayacağı endişesini dile getirmişlerdir. Zamanla teknik aksaklıkların giderilmesi ve karşılıklı etkileşimin artması sonucu dersin verimli olduğu kanaatine varılmıştır. İki ülkenin öğrencilerinin paylaştıkları bilgi ve konuya yaklaşım şekli karşılıklı olarak ilgilerini çekmiştir. Avrasya’daki güncel konular üzerinden ele aldıkları konu başlıkları ve hazırladıkları sunumlar, iki taraf öğrencilerince merakla dinlenmiştir.

Öğrencilerin Birbirlerine ve Derse Dair Gözlemleri

Öğrencilerin “Ortak Sınıf” proje dersinin çeşitli yönleri hakkındaki görüşlerini öğrenmek için bir öğrenci değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu değerlendirme formunda istenilen bilgiler dersin performansına fayda sağlayabileceği şekilde çerçevelenmiştir. Elde edilen görüşler üzerinden dersin performansı değerlendirildiğinde ilk aşamada öğrencilerde ön yargıların olduğu görülmüştür. Farklı kültürler ve farklı eğitim sistemleri iki taraf için de ciddi merak konusu olmuştur. İstanbul Ticaret Üniversitesi öğrencileri için ilk başta Özbekistan’ın ve Özbek halkının keşfedilmesi gereken “farklı bir kültür” olarak algılandığı gözlemlenmiştir.

Özbekistan’dan derse katılan öğrencilerin ilk izlenimi; dili, kökü, özü aynı olan Türk öğrencileriyle gerçek zamanlı ortak yaşamı paylaşmak, aynı konuları öğrenmek ve kültürlerini öğretmek konusunda idi. Buhara Devlet Üniversitesi öğrencileri için ilk defa Türkiye’deki üniversiteler ile ortaklaşa ders yapılması ve ders dilinin Türkçe olması hem heyecan yaratmış hem Türkçe becerisinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Özbekistanlı öğrenciler, “Ortak Sınıf” proje dersi sayesinde Türkiye’deki eğitim kültürünü yakından tanıma fırsatını elde etmiş ve Türkiye’den sınıf arkadaşları edinebilmelerinden mutluluk duymuşlardır.

Özbekistanlı öğrenciler tarafından merak edilen konular arasında; ortak tarih ve medeniyetin mensupları olmasına rağmen Özbek ve Türk millî halk destanlarının günümüzde farklı isimlerle tanınması ve bugüne kadar saklı gelen ortak gelenekler ve görenekler olmuştur. Geçmişteki siyasi olayların ve süreçlerin iki toplum arasındaki kültür farkını ne denli etkilediği, ilgilendikleri konular arasında yer almıştır.

Bölge tahlilleri kapsamında ele alınan konular ve anlatılan bilgiler, Özbekistanlı öğrencilerin kazanımları açısından önemli katkılar olarak nitelendirilmiştir. Örneğin, Afganistan yahut Güney Türkistan meselesi ve Afganistan Özbekleri konusu derse katılan Özbekistanlı öğrenciler için yeni bir keşif konusu olmuştur. Özbekistanlı öğrencilerin Sovyetler Birliği döneminden kalan teritoryal (ülkesel) tarih anlayışı baskın olan Özbekistan tarihiyle ilgili bilgilerine yeni bilgiler eklenmiştir.

Türkiye’den Derse Katılan Öğrencilerin Gözlemleri

“Ortak Sınıf” proje dersinin çıktıkları doğrultusunda öğrencilere uygulamanın hedefine ve sonucuna ilişkin sorular sorulmuştur. Türkiye’den derse katılan öğrencilerin çoğu Özbekistanlı öğrenciler için “farklı kültür” tanımlaması yapmıştır. Özbekistan’ı da “farklı bir ülkeyle tanışmak” olarak nitelendirmişler ve bunun heyecan verici yönleri olduğunu dile getirmişlerdir. İlk derslerde ses ve görüntü bağlamında meydana gelen bazı teknik sorunların Özbekistanlı öğrencilerle tanışma ve onları tanıma aşamasını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Türkiye’deki öğrenciler; Özbekistanlı öğrencilerin Türkiye’yi ve Türkçeyi çok sevdiklerini, Türkiye’nin tarihî dokusunu merak ettiklerini, kültürlerini daha yakından takip ettiklerini öğrendiklerinde olumlu karşılık vermişlerdir. Özbekistanlı öğrencilerin Türkiye’de bulunan tarihî eserler ve mekânlar ile ilgili sorular sormaları hatta mümkünse Türklerden görsel ve görüntülü bilgi paylaşımında bulunmalarını rica etmeleri, Türkiye’deki öğrencilerin ilgilerini çekmiştir. Özbekistanlı öğrencilerle birlikte ders almak için “Değişik bir kültürü tanımış olmak ilginçti, kültürel etkileşimi olumlu etkileyen bir kazanımdı”, şeklinde yorumlarda bulunmuşlardır. Türkiye’den katılan öğrencilerden birinin gözlemleri şu yöndedir: “Eşzamanlı ve etkileşimli yapılan dersler, kültürler arası iletişimin gelişmesine katkı sunmakla birlikte köklerimiz ile bağ kurmaya imkân tanımıştır. İlk başta farklı bir kültüre mensup oldukları yönünde ön yargım vardı fakat iletişim kurduktan sonra bizi bağlayan önemli konular olduğunu

anladım.” Türkiye’den katılan çoğu öğrencinin Özbekistanlı öğrencilerin yaşadıkları ülkeyi, kültürlerini ve yaşamlarını merak ettikleri, öğretim sistemini ve ders işleyişini öğrenmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin sahip oldukları bilgiler üzerinden birbirleri hakkında zihinlerinde resmettikleri tablonun ve fikirlerin dönemin sonuna doğru değiştiğini söylemek mümkündür. Orta Asya’da çok geniş çapta kutlanan Nevruz bayramı nedeniyle 21 Mart günü Özbekistanlı öğrenciler için tatil olduğundan dolayı derse katılmadılar. Nevruz Bayramı’nın Türk toplumlarını birleştiren en önemli kültürel değer olması, fakat Türkiye’de bu bayramın kutlanmaması; Özbekistanlı öğrenciler için şaşırtıcı bir bilgi olarak kabul edilmiştir. Bunun üzerine Özbekistanlı öğrenciler, bu bayram çerçevesinde Özbekistan’ın renkli kültürünü anlatmaya, geleneklerini ve göreneklerini video sunumları desteğiyle göstermeye çalışmışlardır. Neticede öğrenciler Nevruz kültürü üzerinde konuşmuş, tartışmış, Nevruz’un toplumsal kültürdeki yansımalarını karşılıklı anlatmışlardır. Bu sebeple İstanbul Ticaret Üniversitesinden bir öğrenci, Nevruz Bayramı’nın Türkiye’deki geçişini Türk millî destanı Ergenekon üzerinden anlatma kararı almıştır. Özbekistanlı öğrencilerin kendi millî literatüründe bu destanın bulunmaması ilgilerini çekmiş, bunu araştırmış ve detaylarını öğrenmeye çalışmışlardır.

Post-Sovyet ülkeleri olarak Orta Asya devletleri arasındaki ulusal kimlik ve bölgedeki mikro milliyetçilik meseleleri, Türk öğrencilerince en çok merak edilen ve tartışılan konular arasında yer almıştır. Bunun üzerine karşılıklı fikir ve görüşlerde bulunmuşlar, sebepleri ve sonuçları dile getirmişlerdir. Türkiye’den derse katılan öğrenciler arasında bölgeye karşı merakı uyananlar, bölgesel gelişmeleri takip edenler, Özbekistan’a gitme arzusu oluşanlar sayıca artmıştır.

Özbekistan’dan Derse Katılan Öğrencilerin İzlenimleri

Özbekistan’dan derse katılan öğrencilerin izlenimleri aynı ilgi, aynı yaş ve aynı durumda bulunan Türk öğrencilere öncelikle kardeşçe ilişki kurmak, Türkiye’nin eğitim sistemiyle yakından tanışmak, böylece kendileri için yeni bir birikim edinmek yönünde olmuştur. Özbekistanlı öğrencilerin Türkiye ve Türkçe sevgisi ilk derslerden itibaren gözlemlenmiştir.

Derse katılan öğrenciler Türkçe seviyeleri göz önünde bulundurularak seçtiklerinden dolayı dil konusu sorun olmamıştır. Özbekistanlı öğrenciler, ders izlencesinde yer alan konular kapsamında hazırlanmaya çalışmış, sunumlarını da Türkçe hazırlamışlardır.

Uygulanan değerlendirme formuna göre öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, Türkiye’deki bazı eğitim uygulamaları öğrencilerce ilgi çekici bulunmuştur. Özbekistanlı öğrenciler, ders hocasının öğrencilerine ders sürecinde bağımsızlık tanınmasını, özgürce yorumlar yapabilmesine imkân vermesini çok önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından sunumu yapılan konuların ders hocasının soruları ve yorumlarıyla desteklenmesi beğenilmiştir. Bu gibi eğitim yöntemleri; öğrencinin bağımsız olmasını, analitik düşünmeyi (*critical thinking*) geliştirmesini ve yeni izlenimler kazanmasını sağlaması bakımından önem arz etmiştir.

Türkiye’den derse katılan öğrencilerin fikir ve hareketlerindeki serbestlik en çok dikkat çeken husus olmuştur. Özbekistan’ın merak edilmesi, Türk öğrenciler tarafından kültürel açıdan benzerlik olduğunun dile getirilmesi ve ata topraklarına karşı saygı duyulması; Özbekistanlı öğrenciler için önemli bulunmuştur.

Bir öğrencinin izlenimlerine göre uygulamalı dersin katkısı, Türk Dünyası hakkında daha geniş bilgi sahibi olması ve Türklerin tarihine ve medeniyetine olan ilgisinin artması olmuştur. “Ana dilinde konuşan Türk arkadaşlarımla sayesinde Türkiye Türkçesini daha da geliştirme fırsatım oldu.” der başka bir öğrenci. Ona göre söz konusu “Ortak Sınıf” proje dersinin yararı, birbirine yakın olan iki halkın ve ortak kültürün diyaloguydu. Buna ilaveten “Benzerliklerimizi keşfedince çok heyecanlandım, kültürlerimizin benzerliği çok ilginç geldi bana” demiştir. Diğer bir Özbekistanlı öğrenci “İki devletin tarih boyunca ve modern hayatımızda devam eden kültürel ilişkilerini incelemek daha zevkli oldu benim için. Bu ders sayesinde Türkiye’nin ve Özbekistan’ın mevcut ortak geleneklerini daha yakından öğrenmiş oldum.” diye izlenimlerini ifade etmiştir.

Ders konusunda düşüncelerini paylaşan öğrenciler arasında “Ortak Sınıf” proje derslerinin sadece kültür ve siyaset konularında değil, diğer disiplinler için de uygulanmasını arzu edenler olmuştur. Öğrenciler, teknolojik gelişmelerin sağladığı imkân ve avantajlardan sonuna kadar yararlanarak canlı iletişimi sürdürmek, aralarındaki dostluğu ve samimiyeti arttırmaktan yana olduklarını ifade etmişlerdir.

9-19 Mayıs 2024 tarihlerinde Özbekistanlı öğrenciler İstanbul'a gelmişlerdir ve iki hafta boyunca derse yüz yüze katılmışlardır. Dersin dışında kültür gezisi çerçevesinde Özbek ve Türk öğrenciler birlikte İstanbul'daki tarihi mekânlara gitmişlerdir. İstanbul'un semtlerini ve kültürel mekânlarını keşfeden Özbekistanlı öğrencilere Türkiye'deki öğrencilerin eşlik etmeleri ve onlara rehberlik yapmaları, unutulmaz anılar biriktirmelerine imkân vermiştir. Sınıf arkadaşlarını Özbekistan'a davet eden öğrenciler Türkiye'den ayrılırken çok olumlu fikirler ile yakınlık duygularını ve sevgilerini kendileriyle beraber götürdüklerini dile getirmiştir. Özbekistanlı öğrencilerin bu dersin sonraki dönemlerde de devam etmesi ve Türkiye'den de gençlerin Özbekistan'a gelmelerinin sağlanması yönünde temennileri olmuştur.

Ders Sonunda Elde Edilen Kazanımlar

“Ortak Sınıf” proje dersi sayesinde iki ülkenin üniversitelerine ilk defa sınır ötesi farklı bir sistemde, gerçek zamanlı ve uzaktan uygulamalı ortak eğitim tecrübesi kazandırılmıştır. Üniversiteler arası eğitimde iş birliği kapsamında bir ilk gerçekleşmiştir. Üniversiteler arası öğrenciler arasında kaynaşma olmuştur. Avrasya'ya ait birçok bilgi edinmek ve Avrasya üzerinden ortak tarih, kültür ve dil bileşenleriyle gelecek için vizyon kazanılmıştır. Öğrenciler için Türk devletlerini ve Türk kültürünü daha yakından tanıma fırsatı oluşmuştur. Bu uygulama Özbekistanlı öğrencilerin akademik Türkçe seviyesini artırmış, terminolojik bilgi birikimini zenginleştirmiştir. Türkiye'den derse katılan öğrenciler Orta Asya hakkında güncel bilgiler kazanmıştır. Mesafelere rağmen ülkeler arasındaki etkileşimin güçlenmesine katkı sunulmuştur. İki ülke arasındaki kardeşlik ilişkilerinin pekiştirilmesinde önemli katkı sağlanmıştır. Türk dünyasının tarih ve uygarlık açısından en önemli iki ülkesi olan Özbekistan ve Türkiye arasında karşılıklı bağ oluşturulmuştur. Farklı bir bölgedeki öğrenciler ile iletişim kurma deneyimi başarılı biçimde uygulanmıştır. İki ülkenin kardeşlik bağlarının güçlenmesine katkı sunulmuş, bilgi birikimi üzerinden ortak vizyon geliştirmeye yönelik dayanışma ruhu kazandırılmıştır.

“Ortak Sınıf” Projesinin Yararları

“Ortak Sınıf” proje dersi, İstanbul Ticaret Üniversitesi için eğitimde uluslararası kurumlar ile yapılacak iş birliklerinde bir inovasyon modeli olabilir. Teknolojinin imkânlarından yararlanarak uluslararası düzeyde harmanlanmış bir sınıf

oluşturulabilmek, eğitimde kaliteli iletişim sağlamak için daha fazla yol sunmaktadır. Daha az maliyetli eğitim sunmaktadır. İyi bir teknolojik altyapı ile klasik eğitimde olan öğrenci-öğretmen etkileşimi sağlanabilmektedir. Farklı bir bakış açısıyla çeşitli fikirler ve yöntemler geliştirmeye ilham olacaktır. Eğitim sektöründeki rekabet ortamında kuruma avantaj sunacaktır. Uluslararası iş birliklerinde sürdürülebilir bir faaliyet niteliğini kazanacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Eğitimde inovasyon, öğrenmeyi geliştirme yönünde gerçek bir sorunu basit bir şekilde çözmeyi sağlar. Teknoloji sayesinde yaratıcılık ve uyarlanabilirlik, yenilikçi öğretim stratejilerine başvurmaya teşvik etmektedir. Yenilikçi öğretim ve uygulama niteliğinde olan “Ortak Sınıf” proje dersi geleneksel yükseköğretim kurumlarının işlevlerini olumsuz etkilemez; aksine, yükseköğretimde değişen gereksinimler için verimlilik sağlar. Dolayısıyla “Avrasya’da Kültür ve Siyaset” dersi – bir inovasyon modeli olarak – iki ülkenin iki üniversitesi arasında eş zamanlı, etkileşimli ve gerçek saat diliminde uzaktan eğitim şeklinde başarıyla uygulanmıştır.

“Ortak Sınıf” proje dersi, Türkiye ile Özbekistan arasında yükseköğretimde iş birliğine ilişkin imzalanan “Uygulama Mutabakat Zaptı”na uygun geliştirilmiştir. Bu proje; Avrasya ülkeleri olan, uluslararası siyasette de “kardeş ülke” kavramıyla tanımlanan Türkiye ve Özbekistan arasında eğitim üzerinden kuvvetli bir köprü inşasına katkı niteliğindedir.

İstanbul Ticaret Üniversitesi eğitim sisteminde bir ilk olarak gerçekleşen bu uygulama, ilgili kurumlar arasında entegrasyonun ve iş birliğinin geliştirilmesinde önemli bir deneyim olarak üniversitenin uluslararasılaşma faaliyetlerine katkı sunmuştur. “Ortak Sınıf” proje dersi sayesinde iki ülke arasında kültürler arası kaynaşma gerçekleştirilerek, dil engeli ortadan kaldırılarak iletişim sağlanmış ve projenin temel beklentileri yerine getirilmiştir.

14 hafta süren ders sürecinde öğrenciler bölgesel bilgi ve birikim kazanmanın yanı sıra bölgeler üzerinden iletişim kurma, fikir alışverişi yapma, karşılıklı tanışma, merak ettikleri sorulara cevap bulma ve kültürel keşifler yapma imkânını elde etmişlerdir. Sonuç itibarıyla birbirlerine karşı ön yargının ve belirsizliklerin giderilmesi ve dil

üzerinden zihin dünyalarıyla da temas kurulması neticesinde geçmişteki birlik olgusunu geleceğe “biz” olarak taşıyacağı öngörülmüştür.

İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Buhara Devlet Üniversitesi iş birliğinde yapılan ortak ders sürecinde izlenen sonuçlara dayanarak, uygulanabilirliği dikkate alınarak “Ortak Sınıf” proje dersi konsepti diğer disiplinler için de genişletilebilir. “Ortak Sınıf” proje dersi örneğinde, yükseköğretimde yenilik ve temel sistem bileşenlerini içeren kurumlar arası öğrenim etkinliği, ulusal sınırların ötesine taşınarak sürdürülebilir. Bunun yanı sıra bu eğitim modeli, kurumlar arası mevzuat çerçevesinde çift diploma programlarına çevrilebilir. Özbekistan Cumhuriyeti ile başlatılan “Ortak Sınıf” proje dersini diğer Türk Cumhuriyetleri ile devam ettirerek Türk Devletleri Teşkilatının öne sürdüğü 2040 vizyonuna (Türk Dünyası 2040 Vizyonu) destek sağlanabilir.

Kaynakça

- Aydın, M., & Koç, A. (2023). Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim. S.K. Güngör, D. Görgülü, & R. Küçükali (Ed.), *Yükseköğretimin Yönetimi Disiplinlerarası Bir Yaklaşım* (s. 185-208) içinde. Ankara: Nobel Yayınları.
- Brennan, J., Broek, S., Durazzi, N., Kamphuis, B., & Ranga, M., (2014). *Study on innovation in higher education: final report. European Commission Directorate for Education and Training Study on Innovation in Higher Education*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Çiftci, S., & Gündüz, S. N. (2016). Eğitimde İnovasyon ve Yaratıcılık. E. Yılmaz, M. Çalışkan & S. A. Sulak (Ed.), *Eğitim Bilimlerinden Yansımalar* (s. 95-104) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çiftcioğlu, İ. (2008). Orta Asya - Anadolu İlim ve Kültür Köprüsü (XI-XVI. Yüzyıllar). *Bilig*, (44), 143-172.
- Devran, Y. (2010). Global Class: New media and intercultural communication, *Journal of Arab & Muslim Media Research* 3: 1+2, 89–97. doi: 10.1386/ jammr.3.1-2.89_1.
- Devran, Y., Elitaş, T. (2017). Uzaktan Eğitim: Fırsatlar ve Tehditler, *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(27), 31-40.

- Kamalova, Z. (2022). Türkistan Cevheri: Geçmişten Günümüze Fergana Vadisi., B. Mercan, A. Şahbaz, & M. Gömleksiz (Ed.), *İpek Yolu Ötesi: Tarih, Felsefe ve Ekonomi Perspektifinden Güncel Tartışmalar* (s. 25-40) içinde. Konya: NEÜ Yayınları.
- Kaya, Z. (2002), *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- O’neill, K., Singh, G., & O’donoghue, J. (2004). Implementing eLearning Programmes for Higher Education: A Review of the Literature. *Journal of Information Technology Education Research*, 3, 313-323.
- Özen, Ş., (2003). Maturidi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.28, 146-151.
- Sarıtaş, M. (2009). Uzaktan Eğitim. M. Sarıtaş (Ed.), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s.137-163) içinde. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Şahin, G., & Perkmen, S. (2011). Uzaktan Eğitim. S. Perkmen & E. Tezci (Ed.), *Eğitimde Teknoloji Entegrasyonu* (s. 95-107) içinde. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- TDT, Türk Dünyası 2040 Vizyonu, https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-dunyasi-2040-vizyonu_2396 adresinden 6 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye ile Özbekistan Arasında Yükseköğretimde İş Birliğine İlişkin İmzalanan "Uygulama Mutabakat Zaptı" YÖK No: E-95916564-724.01.01-81862, (Tarih: 07.12.2023).
- Şeşen, R., (2004). Selçuklular Devrindeki İlme Genel Bir Bakış, *III. Uluslararası Mevlânâ Kongresi, Bildiriler* (s. 233-244) içinde. Konya: SÜ Yayınları.
- Ülger, K. (2021). Uzaktan Eğitim Modelinde Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 393-412.